

Dr hab. Piotr Horosz, prof. UEK
Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Falkiewicz
pod tytułem „Organy wierzycieli w postępowaniu
upadłościowym”**

1. Recenzowana rozprawa porusza zagadnienia z zakresu prawa upadłościowego, omawiając ewolucję i kompetencje organów wierzycieli w postępowaniu upadłościowym. W swej dysertacji Autorka podejmuje próbę – w zasadzie udaną – scharakteryzowania w oparciu o obowiązujące przepisy, zawarte w ustawie z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe, pojęć: podmiotów i uczestników postępowania upadłościowego, organów wierzycieli, ich klasyfikacji w obowiązującym prawie upadłościowym, roli odgrywanej przez organy wierzycieli w toczącym się postępowaniu upadłościowym, i ich wzajemnych relacji. Zaznaczyć przy tym należy, że polska regulacja wykazuje wyraźne związki genetyczne z niemieckim prawem insolwencyjnym, co zostało przez Autorkę wskazane. W oparciu o poczynione rozważania Autorka podejmuje próbę opracowania pełnej charakterystyki prawnej organów wierzycieli w postępowaniu upadłościowym – próbę w znacznej części udaną.

Omówienie problematyki będącej zasadniczym tematem rozprawy wymagało także zmierzenia się przez Autorkę z szerszym pojęciem organów postępowania upadłościowego, (przy czym zaznaczyć należy, że doktryna nie wypracowała jak dotąd jednolitej, powszechnie akceptowanej definicji tego pojęcia) oraz klasyfikacji podmiotów występujących w postępowaniu upadłościowym.

Wybór tematu rozprawy doktorskiej zasługuje na aprobatę. Problematyka organów wierzycieli w postępowaniu upadłościowym była wprawdzie uprzednio już wielokrotnie omawiana, zarówno w ramach szerszych opracowań, w tym zwłaszcza w komentarzach do

ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, jak i w opracowaniach poświęconych *stricte* pozycji prawnej wierzycieli upadłego i ich organom w postępowaniu upadłościowym, niemniej jednak uwzględnić należy, iż w polskim prawie upadłościowym wraz z wejściem w życie w dniu 1 stycznia 2016 r. ustawy z dnia 15 maja 2015 r. Prawo restrukturyzacyjne, wprowadzone zostały istotne zmiany. Daleko idąca nowelizacja ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze (której tytuł został zmieniony na „Prawo upadłościowe”), dokonana mocą przepisów ustawy Prawo restrukturyzacyjne objęła również regulacje dotyczące organów wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, zmierzając w tym zakresie generalnie w kierunku zwiększenia wpływu wierzycieli upadłego na przebieg postępowania upadłościowego. Za szczególnie istotne uznać należy przyznanie wierzycielom prawa do złożenia wiążącego sędziego-komisarza wniosku o powołanie rady wierzycieli (z uwzględnieniem wymogów wskazanych w art. 201 ust. 2 Prawa upadłościowego), a także możliwości wpływania na skład rady (wynikającą z art. 202a i 203 Prawa upadłościowego). Zakres zmian w przepisach dotyczących prawnej pozycji organów wierzycieli w postępowaniu upadłościowym uzasadnia ponowne podjęcie tej problematyki i uczynienie jej przedmiotem rozprawy doktorskiej.

Zaznaczyć należy, że omawiana problematyka kryje w sobie wiele istotnych kwestii prawnych, zarówno teoretycznych jak i praktycznych, zasługujących na pogłębioną refleksję i analizę ze strony doktryny prawniczej. Wybrany przez doktorantkę zakres przedmiotowy pracy nie nasuwa zatem istotnych uwag krytycznych i powinien być uznany za należycie przemyślany i uzasadniony.

W konkluzji uznać należy, że zarówno ujęcie tematu rozprawy doktorskiej, jak i celowość jego monograficznego opracowania nie budzą, w opinii recenzenta, zasadniczych zastrzeżeń.

2. Zastrzeżenia, zdaniem recenzenta, budzi natomiast przede wszystkim konstrukcja pracy i jej strona techniczna. Na wstępie zaznaczyć przy tym należy, że w dostarczonym recenzentowi egzemplarzu rozprawy doktorskiej występują niezgodności pomiędzy spisem treści a samą treścią pracy. W spisie treści nie ujęto wprowadzenia, które jest jednak wyodrębnione w treści dysertacji. Z drugiej strony, według spisu treści praca zawiera cztery rozdziały, które nie zostały jednak wyraźnie wyodrębnione w jej tekście. Zostały w nim jedynie rozmieszczone nieponumerowane nagłówki, bez wskazania w żaden sposób które z nich stanowią tytuły rozdziałów, a które jedynie są tytułami poszczególnych

punktów lub podpunktów w obrębie rozdziałów. Wynika to jedynie ze spisu treści, który jednak, jak zaznaczono, nie jest precyzyjny. Ponadto podane w nim zostały błędne numery stron. Podobne niedociągnięcia techniczne powodują, że dysertacja sprawia wrażenie nie do końca dopracowanej. Zdecydowanie utrudniają one odbiór pracy i muszą być ocenione negatywnie, albowiem niezależnie od zawartości merytorycznej i wartości naukowej, od autorów prac naukowych należy wymagać zachowania pewnych standardów co do strony technicznej prezentowanych opracowań.

3. W ślad za spisem treści przyjęto, że praca podzielona została na cztery rozdziały. Zawiera ona również wyodrębnione w jej treści wprowadzenie (choć, jak zaznaczono, nie zostało ono ujęte w spisie treści), oraz zakończenie i bibliografię. Na początku pracy zamieszczony został wykaz skrótów, który również nie został ujęty w spisie treści.

We wprowadzeniu Autorka wskazuje na miejsce prawa upadłościowego w systemie prawa polskiego, skłaniając się ku przyjęciu poglądu uznającego prawo upadłościowego za odrębną gałąź prawa (s. 6 – 7), ze względu na jego cechy przedmiotowe i podmiotowe. W nawiązaniu do tematu pracy wskazuje słusznie że znowelizowane przepisy prawa upadłościowego mają na celu zwiększenie wpływu wierzycieli upadłego na przebieg postępowania upadłościowego przy jednoczesnym ograniczeniu roli sądu i sędziog-komisarza. Wskazany został cel pracy, którym jest przedstawienie pozycji prawnej organów wierzycieli reprezentujących interesy wierzycieli w obecnie obowiązującym prawie upadłościowym. We wprowadzeniu została sformułowana także główna teza dysertacji, w myśl której obowiązująca regulacja stanu prawnego organów wierzycieli w coraz większym stopniu spełnia założenia ustawodawcy, których głównym celem jest wzmocnienie pozycji wierzycieli poprzez wprowadzenie ich faktycznej możliwości wpływania na toczące się postępowanie upadłościowe (s. 8). Umiejscowienie tezy nie budzi zastrzeżeń, można ją było chyba jednak sformułować w nieco zgrabniejszy sposób.

Rozdział pierwszy dysertacji, podejmujący, w myśl deklaracji Autorki zawartej we wprowadzeniu, (s. 8) zagadnienia wprowadzające, obejmuje, według spisu treści (gdyż, jak zaznaczono, w samym tekście dysertacji rozdziały nie zostały należycie wyodrębnione, a jej poszczególne części są opatrzone jedynie nieponumerowanymi nagłówkami) dwa podpunkty: historię powstania organów wierzycieli w prawie upadłościowym polskim i niemieckim oraz ogólną charakterystykę postępowania upadłościowego. Dobór treści zawartych w tym

rozdziale wywołuje pewne wątpliwości, zwłaszcza w powiązaniu z treścią rozdziału drugiego dysertacji, o czym niżej.

Rozdział drugi recenzowanej rozprawy, omawia, jak stwierdza we wprowadzeniu Autorka, „zasadnicze problemy dotyczące rady wierzycieli i zgromadzenia wierzycieli w prawie upadłościowym i naprawczym, Prawie upadłościowym i prawie o postępowaniu układowym” (s. 8). Zawiera on w istocie zarówno rozważania dotyczące ogólnie organów i uczestników postępowania upadłościowego – ze szczególnym uwzględnieniem wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, w tym kwestii zgłoszenia wierzytelności, jak i część obejmującą rozważania historycznoprawne, których przedmiotem jest analiza regulacji dotyczących rady wierzycieli i zgromadzenia wierzycieli zawartych w przepisach Rozporządzenia Prezydenta RP z 24 października 1934 r. Prawo upadłościowe i w przepisach ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze, w brzmieniu sprzed nowelizacji dokonanej mocą przepisów ustawy Prawo restrukturyzacyjne. Omówione w nim zostały również regulacje dotyczące wstępnego zgromadzenia wierzycieli, które wraz z wejściem w życie ustawy Prawo restrukturyzacyjne zostały w całości uchylone.

Rozdział ten kończy punkt omawiający problematykę zgromadzenia nabywców lokali mieszkalnych i domów jednorodzinnych – instytucji funkcjonującej w uprzednim stanie prawnym w ramach tzw. „upadłości deweloperskiej”. Przepisy dotyczące zgromadzenia nabywców lokali mieszkalnych i domów jednorodzinnych również zostały uchylone przez nowelizację Prawa upadłościowego dokonaną mocą ustawy Prawo restrukturyzacyjne.

Koncepcja rozdziału drugiego, wskutek zawarcia w nim zarówno rozważań o charakterze historycznoprawnym, jak i związanych z tematem pracy ogólnych rozważań dotyczących przepisów obecnie obowiązujących, może budzić istotne wątpliwości, zwłaszcza w powiązaniu z koncepcją rozdziału pierwszego, którego część również dotyczy kwestii ogólnych dotyczących aktualnego stanu prawnego w zakresie postępowania upadłościowego, a część – kwestii o charakterze historycznym. Zwraca również uwagę zasadnicza nierównowaga pomiędzy objętością rozdziału pierwszego, liczącego jedynie pięć stron, a rozdziału drugiego, liczącego stron blisko osiemdziesiąt. Można by się zastanowić, czy nie byłoby bardziej celowe i przejrzyste dokonanie innego podziału – omówienie w jednym rozdziale kwestii ogólnych – takich jak ogólna charakterystyka postępowania upadłościowego, ogólna charakterystyka organów postępowania upadłościowego oraz ogólne omówienie zagadnień dotyczących wierzycieli w postępowaniu upadłościowym, a w drugim rozdziale – zawarcie wszystkich rozważań o charakterze historycznoprawnym. Przyczyniłoby

się to niewątpliwie do uporządkowania toku wywodu i usunęłoby rażące dysproporcje pomiędzy objętością tych części pracy.

W rozdziale trzecim omówione zostały kwestię dotyczące zgromadzenia wierzycieli, natomiast w rozdziale czwartym – rady wierzycieli, jako organów wierzycieli, reprezentujących ich interesy w postępowaniu upadłościowym. W przeciwieństwie do wyżej omówionych rozdziałów pierwszego i drugiego, w przypadku tych rozdziałów przyjętą przez Autorkę koncepcję ich treści uznać należy za co do zasady logiczną i uzasadnioną, choć można ewentualnie żywić pewne wątpliwości czy punkt zawierający ogólną charakterystykę zgromadzenia wierzycieli i rady wierzycieli powinien zostać umieszczony w rozdziale trzecim dotyczącym zgromadzenia wierzycieli, czy też raczej w rozdziale poruszającym kwestie ogólne, zwłaszcza, że jego znaczne fragmenty (s. 92 – 93) odnoszą się w istocie do pozycji prawnej rady wierzycieli i zgromadzenia wierzycieli w systemie prawa niemieckiego.

W podsumowującym pracę zakończeniu dokonano rekapitulacji przeprowadzonych w dysertacji rozważań, wskazując słusznie, że w literaturze przedmiotu nie doszło do wypracowania powszechnie akceptowanych definicji organów postępowania upadłościowego i organów wierzycieli. W istocie pojęcie organu postępowania upadłościowego jest terminem doktrynalnym, którego literatura przedmiotu zasadniczo nie definiuje, mimo że jest on wykorzystywany w piśmiennictwie.

Autorka wskazała, że pomimo, iż w wyniku nowelizacji prawa upadłościowego pozycja prawna rady i zgromadzenia wierzycieli uległy istotnemu wzmocnieniu, a uprawnienia wierzycieli zostały znacząco rozszerzone, nie przyjęto zasady autonomii wierzycieli, w myśl której podejmowałiby oni decyzje w najważniejszych kwestiach dotyczących postępowania upadłościowego, natomiast sąd sprawowałby tylko ogólne kierownictwo nad tokiem całego postępowania upadłościowego. W efekcie organy wierzycieli nadal nie mają rozstrzygającego i znaczącego wpływu na przebieg i sposób zakończenia postępowania upadłościowego (s. 199). Z tymi wnioskami Autorki, w świetle rozważań zawartych w dysertacji, należy się, zdaniem recenzenta, zgodzić.

Praca zawiera bibliografię, w której, co, moim zdaniem, stanowi kolejny błąd techniczny, zamieszczone zostały również przywołane przez Autorkę orzeczenia sądowe – gdy tymczasem powinny one raczej zostać wymienione nie w bibliografii wraz z literaturą, ale w odrębnym wykazie orzeczeń sądowych. Mankamentem jest również brak wykazu wykorzystanych źródeł prawa.

4. W recenzowanej rozprawie Autorka posługuje się różnymi metodami badawczymi – głównie formalno-dogmatyczną, ale również metodą historyczno-porównawczą, a także metodą empiryczną – poprzez analizę praktyki orzeczniczej. W zbyt małym zakresie, zdaniem recenzenta, wykorzystana została metoda prawno-porównawcza. Z zawartych w prawie obcym regulacji dotyczących poruszanej problematyki, Autorka przywołuje jedynie regulacje prawa niemieckiego, niezbyt zresztą obszernie i głównie w kontekście historycznym. Nie zostały natomiast przywołane, choćby przykładowo, przepisy dotyczące kwestii samego istnienia i ewentualnych kompetencji organów wierzycieli w postępowaniu upadłościowym w prawodawstwie innych państw. Oczywiście przyjęcie przez Autorkę takiej, a nie innej koncepcji pracy może być częściowo uzasadnione genetycznymi związkami polskiego i niemieckiego prawa upadłościowego, niemniej jednak uważam, że dokładniejsza analiza prawno-porównawcza, obejmująca również dotyczące omawianej problematyki regulacje innych państw – zarówno systemu prawa kontynentalnego (zwłaszcza Francji), jak i systemu *common law* byłaby, ze względów naukowych, ze wszech miar wskazana. Na podstawie takiej analizy Autorka mogłaby wskazać ewentualne podobieństwa i różnice w sytuacji prawnej wierzycieli w postępowaniach insolwencyjnych w różnych państwach, podejmując próbę szerszego, modelowego ujęcia tej kwestii – próbę, której niestety w recenzowanej dysertacji zabrakło.

5. Autorka wykazuje się w dysertacji właściwą znajomością orzecznictwa dotyczącego problematyki pracy, trafnie dobierając ilustrujące tok wywodu przykłady rozstrzygnięć sądowych. Recenzowana rozprawa napisana została zasadniczo poprawnym językiem prawniczym, choć w niektórych miejscach Autorka nie uniknęła pewnych skrótów myślowych, prowadzących do nieścisłości – przykładowo na stronach 6 i 198 pisze o wejściu w życie dnia 1 stycznia 2016 r. znowelizowanych przepisów Prawa upadłościowego, gdy w istocie należałoby raczej użyć sformułowania o wejściu w tym dniu w życie przepisów ustawy Prawo restrukturyzacyjne, mocą których dokonana została nowelizacja przepisów ustawy Prawo upadłościowe i naprawcze. Autorka właściwie wykorzystwała literaturę przedmiotu, w stopniu wskazującym na wystarczającą analizę piśmiennictwa. Przypisy są z reguły poprawne, ale mogłyby zostać bardziej rozbudowane. Mają one w zdecydowanej większości charakter przypisów odsyłających, gdy tymczasem w wielu miejscach byłoby wskazane rozbudowanie w przypisie wątków poruszonych w tekście.

6. Dokonując ogólnej oceny merytorycznej recenzowanej rozprawy, wskazać należy, że zawiera ona poprawnie przedstawione kompendium wiedzy o badanej konstrukcji prawnej, posiadające wystarczającą wartość naukową. Pomimo zatem omówionych w recenzji niedociągnięć, głównie o charakterze technicznym, uznać należy, że rozprawa doktorska mgr Katarzyny Falkiewicz, zarówno ze względu na trafnie dokonany wybór tematu, jak też poprawny poziom merytoryczny i istniejącą wartość naukową może zostać oceniona pozytywnie i spełnia jeszcze wymogi stawiane rozprawom doktorskim przez przepisy ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki. W związku z powyższym, w opinii recenzenta, może ona stanowić podstawę do dalszego prowadzenia przewodu doktorskiego mgr Katarzyny Falkiewicz.

Dr hab. Piotr Horosz, prof. UEK

Katowice, dnia 18 sierpnia 2017 r.